

**Henk Bleker, (voormalig)
Staatssecretaris EL&I**

“Mensen moeten zich voorbereiden”

> “De wolf bepaalt zelf of hij wel of niet komt, dat is het mooie van de natuur. Als hij wil, dan zullen we hem ontvangen. Dan moeten mensen zich voorbereiden.

Goede voorlichting is essentieel. Want uit onszelf weten we niet zo veel meer af van de leefwijze en het gedrag van de wolf. Onze burens in Duitsland wel. Die hebben vaker met dat bijltje gehakt. Deze zomer nog is er op de Lünerbügerheide een nest met jonge wolven gespot.

Het zou mooi zijn, als jagers, natuurorganisaties en boeren in een gebied eerst zelf met elkaar keken wat ze kunnen doen. Nu al. Hoe hou je dat straks veilig voor mens en wolf? Hoe voorkom je schade? En als er toch schade is, wie betaalt het dan? Zo krijgen we duidelijke en eerlijke afspraken over het dierenwelzijn, de veiligheid, en de mogelijke schade.

Ik heb mij natuurlijk zelf ook voorbereid. Onder andere door het wolvencentrum in Duitsland te bezoeken. Ik ben zeer onder de indruk van de aanpak daar. Ook maken we met de betrokken partijen en organisaties een inventarisatie van wat er mogelijk aan extra maatregelen nodig zal zijn. Laat de wolf dus maar komen.”<

Geert Groot Bruinderink, Alterra

“We moeten er opnieuw mee leren omgaan”

> “We hebben een *factfinding study* uitgevoerd om het ministerie van EL&I te helpen proactief beleid te voeren op de komst van de wolf naar Nederland. Daarvoor is naar de ervaringen in het buitenland gekeken. In veel gevallen blijkt de wolf dan niet welkom, in veel gevallen ook wel. Dus naar mijn mening berust de stelling niet op waarheid.

Nederland heeft gebieden met voldoende wilde prooidieren voor een roedel wolven. Of die ook een duurzame plek bieden, is onduidelijk. In Nederland heeft de wolf bijvoorbeeld ook te maken met het drukke verkeer. Zeker een klein roedel is erg kwetsbaar. De wolven in Nederland zullen afhankelijk zijn van het contact met gezonde populaties elders, en daarmee van het succes van het beleid in buurlanden. Waarschijnlijk zal er af en toe een wolf vanuit Duitsland opduiken. Waar, is moeilijk te zeggen. De wolf blijkt namelijk niet gebonden aan natuur en wordt ook gezien in landbouwgebieden en stadsranden.

Binnen het natuurbeheer zal vooral het faunabeheer de gevolgen van de komst van de wolf merken, omdat een verschuiving binnen grote hoefdieren zal optreden. Dat maakt het voor faunabeheerders lastiger: zij hebben baat bij voorspelbaar gedrag. Daarnaast treedt door de verplaatsing van prooidieren ook een verandering in begrazingsdruk op. Ervaringen elders laten zien dat een klein aantal wolven langs die weg al verandering in de vegetatie teweeg kan brengen. De wijze waarop de wolf jaagt is natuurlijker, maar in Nederland gebeurt het al heel lang door de mens. Zorgvuldige monitoring is nodig om te kijken wat er in een gebied verandert.

Maar uiteindelijk moeten we blij zijn met de komst van een groot roofdier naar Nederland. We zijn de wolf honderd jaar kwijt geweest en moeten er alleen opnieuw mee leren omgaan.”<

“De wolf is niet welkom in Nederland”

De kans dat de wolf Nederland binnenkomt wordt steeds groter. Reden tot bezorgdheid over onder andere ziekten en predatie van vee. Is de wolf wel welkom?

— Lotty Nijhuis (journalist)

Harm Kossen, secretaris werkgroep Flora en Fauna bij LLTB

“Twijfel over regelingen die worden getroffen”

> “Op zich wordt er vrij nuchter tegenaan gekeken, het is niet zo dat de alarmbellen rinkelen. Er wordt in de landbouw nu al schade veroorzaakt door loslopende honden. We verwachten niet dat deze schade ineens enorm toeneemt door die paar rondzwervende wolven. Dat betekent dat LTO niet per direct tegen de komst van de wolf is. Wél heeft de LTO twijfels over de regelingen die zullen worden getroffen om de schade veroorzaakt door wolven te beperken en te vergoeden. We zijn bang dat de kosten eenzijdig bij één groep in de maatschappij terecht komen, namelijk de boeren. Dat is wat we nu ook zien bij de schade veroorzaakt door andere diersoorten, zoals wilde zwijnen. Die kosten komen vaak bij boeren terecht, en ook in het geval van de wolf zijn we er niet gerust op. Vooral schapenhouders zullen problemen krijgen met de komst van de wolf. Er is een grote groep die zijn schapen in natuurgebieden laat grazen, die loopt het grootste risico. Deze schapenhouders dragen de natuur een warm hart toe en kijken ook reëel tegen het probleem aan. Maar feit blijft dat hun marges nu al klein zijn. Hun belangrijkste zorg is dat de komst van de wolf hen in hun werk belemmert en dat de veroorzaakte schade niet wordt vergoed. Zij zijn bang met te veel regels opgezaald te worden en te veel tijd kwijt te zijn aan preventieve maatregelen. Voorlichtingsavonden zijn binnen LTO nog niet aan de orde. Er is ook nog geen actief overleg met bijvoorbeeld het ministerie, hoewel we daartoe wel bereid zijn. Ik geloof wel dat het belangrijk is om goed te informeren. En het is ook belangrijk om goed voorbereid te zijn. Maar we willen niet op voorhand al een probleem creëren.” <

Joke van der Giessen, Centrum Infectieziektebestrijding, RIVM

“Geen risico voor de volksgezondheid”

> “Bij het RIVM kijk ik of de introductie van de wolf gevaar op kan leveren voor de volksgezondheid. Specifiek gaat het daarbij om infectieziekten die het dier over kan brengen op mensen, de zoönosen. Alterra heeft onlangs een rapport opgesteld waarin een lijst aan pathogenen staat die wolven bij zich kunnen dragen. Maar die is wel theoretisch. Een aantal pathogenen komt in Nederland niet voor, en de vraag is of ze een risico gaan vormen in de toekomst. Van de pathogenen die al wel aanwezig zijn, is het de vraag of de komst van de wolf een extra risico vormt. Er zijn twee pathogenen die een mogelijk risico vormen voor de mens. De eerste is rabiës, hondsdolheid. De tweede is Echinococcus multilocularis, de vossenlintworm. Als ik dan het risico in moet schatten: Rabiës komt in Nederland niet voor bij carnivoren en de wolven die naar Nederland komen zijn afkomstig uit Duitsland. Duitsland is geheel rabiësvrij, en ik voorzie niet dat wolven vanuit landen waar rabiës nog wel voorkomt, zoals Rusland, in één keer naar Nederland komen. In dat opzicht is het risico dus nihil. Wat de vossenlintworm betreft, dragen vossen de pathogeen al bij zich in de grensgebieden van Groningen en Limburg. Als die paar wolven die naar Nederland komen besmet zijn, dan vormt dat maar een heel klein extra risico. Ik zie dus nu ook geen risico voor de volksgezondheid in Nederland wat zoönosen betreft, dus is de wolf gewoon welkom. Als de wolf komt, wordt het risico voor de introductie van zoönosen bovendien in de gaten gehouden, zoals nu ook gebeurt bij andere voor rabiës belangrijke carnivoren. Hiervoor bestaat een wildlife netwerk, waar het Dutch Wildlife Health Center in samenwerking met het Central Veterinary Institute en RIVM een centrale rol in speelt.” <

Leo Linnartz, ARK Natuurontwikkeling / wolvinnederland.nl

“Uit publieksonderzoek blijkt wolf wél welkom”

> “Ik vind de stelling wat stigmatiserend. Bovendien blijkt uit publieksonderzoek dat de wolf wél welkom is in Nederland. Slechts een kleine groep mensen is bang voor de wolf of vreest de gevolgen van zijn komst. Als ecooloog denk ik dat het belangrijk is dat de wolf naar Nederland komt. Hij vervult een sleutelrol in een ecosysteem, is belangrijk voor het gezond houden van de prooidierpopulatie en het natuurlijk evenwicht. Onlangs was ik in Yellowstone National Park. Na uitroeiing van de wolf is daar het hele ecosysteem gekanteld. Dat is hersteld nu de wolf weer terug is. Ik denk dat de wolf in Nederland een vergelijkbare betekenis kan hebben. Reden te meer om hem juist welkom te heten! De kans is reëel dat hij een keer de grens oversteeft, daar kun je niks aan veranderen. Wél kun je iets veranderen aan de manier waarop we ermee omgaan. Je moet de samenwerking zoeken met verschillende disciplines, als natuurliefhebbers niet op een eilandje gaan zitten. Problemen zijn vooral te verwachten voor schapen- en geitenhouders. In Limburg worden nu al jaarlijks meer dan honderd schapen door honden gepakt. Als je niks doet, dan gaan wolven schapen als een gemakkelijke prooi zien en zich erop specialiseren. Dat moet je voorkomen. Belangrijk is om een goede subsidieregeling op te zetten voor wolf-werende maatregelen. Gewoon schrikdraad is al effectief. In Duitsland wordt dat ontzettend goed gedaan. In Frankrijk komt het minder goed van de grond en worden relatief veel schapen gedood. Daar zijn de schapenhouders nu erg boos op de natuurbeheerders en andersom. Je moet het in het begin dus goed doen, dan voorkom je dat het in een later stadium uit de klauwen loopt. En de overheid ziet dat nu ook, daar ben ik blij om.” <